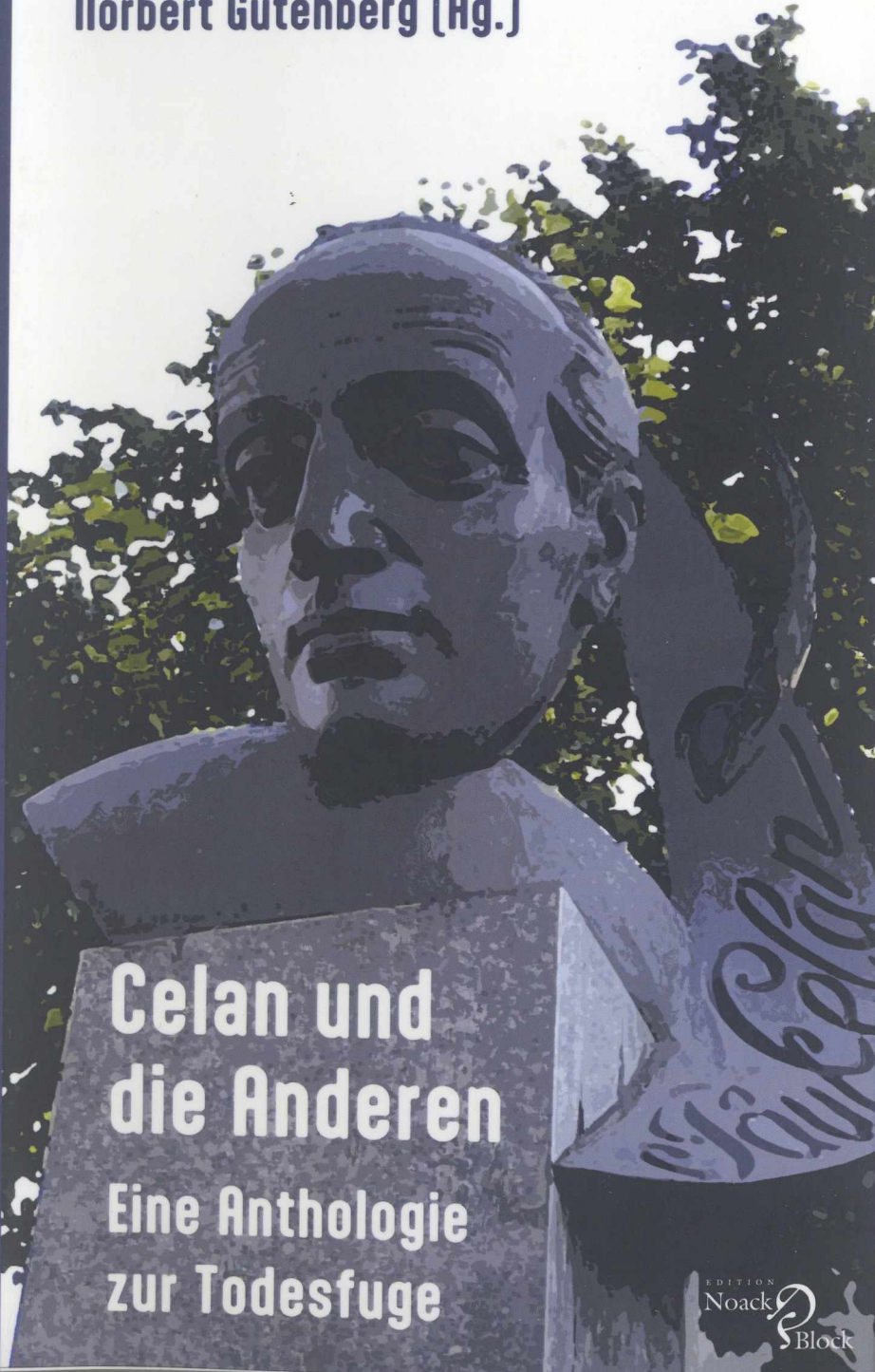

Paul Celans *Todesfuge* ist das vielleicht berühmteste Gedicht des 20. Jahrhunderts. Ganz sicher ist es das ultimative Shoah-Gedicht in deutscher Sprache. Weniger bekannt ist, dass es zwar einzigartig ist in seiner Sprach- und Bildkraft, aber keineswegs isoliert. Es ist vielmehr Teil eines faszinierenden Metapherngeflechts, dessen mehrsprachiges Zentrum bis 1945 Czernowitz in der Bukowina war. Diese Anthologie versammelt Texte, die mit Celans Jahrhundert-Gedicht bildverwandt sind, ebenso Übersetzungen der *Todesfuge* in neun Sprachen, die Paul Celan sprach, bzw. aus denen er übersetzte. Über QR-Codes kann man Sprechfassungen aller Gedichte hören.

Norbert Gutenberg (*1951) betrieb lange Jahre das Poesitelephon Saar und begründete 2005 die Rezitationsreihe „Penmentschn/Federmenschen – Jüdisches in Vers und Prosa auf Deutsch und Jiddisch“. Er war Professor für Sprechwissenschaft und Sprecherziehung an der Universität des Saarlandes in Saarbrücken.

Norbert Gutenberg (Hg.)

Norbert Gutenberg (Hg.) Celan und die Anderen

**Celan und
die Anderen**
Eine Anthologie
zur Todesfuge

EDITION
Noack
Block

Laptele negru din zori te bem când e noapte
te bem la amiază și seara te bem
te bem și te bem
un om stă în casă, aurul părului tău Margareta
cenușa părului tău Sulamith el se joacă cu șerpia
El strigă cântați mai blajin despre moarte căci moartea-i un meșter
german
el strigă plimbați un arcuș mai ceșos pe viori veți crește ca fumul atunci
veți zace-ntr-o groapă în nori și nu va fi strâmtă

Laptele negru din zori te bem când e noapte
te bem la amiază e moartea un meșter german
te bem dimineața și seara te bem și te bem
e moartea un meșter german albaștri i-s ochii
cu plumbul te împrășcă din plin și adânc te lovește
un om stă în casă aurul părului tău Margareta
câinii spre noi și-i asmute ne dăruie-o groapă-n văzduh
se joacă cu șerpia visând e moartea un meșter german

aurul părului tău Margareta
cenușa părului tău Sulamith

6.2 Ukrainisch

6.2.1 Фуга смерти

ЧОРНЕ дійво світання ми п'ємо його вечорами
ми п'ємо його вдень і зрання ми п'ємо його уночі
ми п'ємо і п'ємо
ми копаєм могилу в повітрі там лежати нетісно
В цім домі живе чоловік він змії приручає він пише
він пише в Німеччину смерком твоя золотиста коса Маргарито
він пише отак і виходить надвір і виблискують зорі
він посвистом псів своїх кличе
він свистить і скликає євреїв своїх і велить їм копати могилу в землі
він наказує нам грайте хутко до танцю

Чорне дійво світання ми п'ємо тебе уночі
ми п'ємо тебе зрання і вдень ми п'ємо тебе вечорами
ми п'ємо і п'ємо
В цім домі живе чоловік він змії приручає він пише
він пише в Німеччину смерком твоя золотиста коса Маргарито
Твоя попеляста коса Суламіт ми копаєм могилу в повітрі там
лежати не тісно

Він гукає ви перші копайте-но глибше ви другі співайте і грайте
він вийма з кобури залізяку він розмахує нею очі його голубі
глибше вганяйте лопати ви перші ви другі продовжуйте грати
до танцю

Чорне дійво світання ми п'ємо тебе уночі
ми п'ємо тебе вдень і зрання ми п'ємо тебе вечорами
ми п'ємо і п'ємо
в цім домі живе чоловік твоя золотиста коса Маргарито
твоя попеляста коса Суламіт він змій приручає

Він гукає смерть потребує ніжнішої гри смерть це з Німеччини
майстер
він гукає жагливіш водіте смичками тоді ви полинете димом в
повітря
тоді ви могилу дістанете в хмарах там лежати нетісно

Чорне дійво світання ми п'ємо тебе уночі
ми п'ємо тебе вдень смерть це з Німеччини майстер
ми п'ємо тебе вечорами і зрання ми п'ємо і п'ємо
смерть це з Німеччини майстер очі його голубі
він поцілить свинцевою кулею прямо в серце тобі
в цім домі живе чоловік твоя золотиста коса Маргарито
він спускає на нас своїх псів він дає нам могилу в повітрі
він змій приручає і марить смерть це з Німеччини майстер
твоя золотиста коса Маргарито
твоя попеляста коса Суламіт

6.2.2 Fuga Smerti

Čorne dijvo svitannja my p"jemo joho večoramy
my p"jemo joho vden' i zrannja my p"jemo joho unoči
my p"jemo i p"jemo
my kopajem mohylu v povitri tam ležaty netisno
V tsim domi žyve čolovik vin zmij pryručaje vin pyše
vin pyše v Nimeččynu smerkom tvoja zolotysta kosa Marharyto
vin pyše otak i vychodyt' nadvir i vyblyskujut' zori vin posvystom psiv
svojich klyče

vin svystyt' i sklykaje jevreviv svojich i velyt' jim kopaty mohylu v zemli
vin nakazuje nam hrajte chutko do tancju

Čorne dijvo svitannja my p"jemo tebe unoči
my p"jemo tebe zrannja i vden' my p"jemo tebe večoramy
my p"jemo i p"jemo
V cim domi žyve čolovik vin zmij pryručaje vin pyše
vin pyše v Nimeččynu smerkom tvoja zolotysta kosa Marharyto
Tvoja popeljasta kosa Sulamit my kopajem mohylu v povitri tam ležaty
netisno

Vin hukaje vy perši kopajte-no hlybše vy druhi spivajte i hrajte
vin vyjma z kobury zalizjaku vin rozmaxuje neju oči joho holubi
hlybše vhanjajte lopaty vy perši vy druhi prodovžujte hraty do tancju

Čorne dijvo svitannja my p"jemo tebe unoči
my p"jemo tebe vden' i zrannja my p"jemo tebe večoramy
my p"jemo i p"jemo

V cim domi žyve čolovik tvoja zolotysta kosa Marharyto
tvoja popeljasta kosa Sulamit vin zmij pryručaje

Vin hukaje smert' potrebuje nižnišoji hry smert' ce z Nimeččyny majster
vin hukaje žahlyviš vodite smyčkamy todi vy polynete dymom v povitrja
todi vy mohyly distanete v chmarach tam ležaty netisno

Čorne dijvo svitannja my p"jemo tebe unoči
my p"jemo tebe vden' smert' ce z Nimeččyny majster
my p"jemo tebe večoramy i zrannja my p"jemo i p"jemo
smert' ce z Nimeččyny majster oči johu holubi

vin pocilyt' svyncevoju kuleju prjamo v serce tobi
V cim domi žyve čolovik tvoja zolotysta kosa Marharyto
vin spuskaje na nas svojich psiv vin daje nam mohyly v povitri
vin zmij pryručaje i maryt' smert' ce z Nimeččyny majster

tvoja zolotysta kosa Marharyto
tvoja popeljasta kosa Sulamit

6.3 Jiddisch

6.3.1 פֿוגע פֿון טויט

שוואַרצע מילך פֿון באַגינען מיר טרינקען זי אָוונט
מיר טרינקען צו מיטאַג זי און מאַרגנס מיר טרינקען צו נאַכט זי
מיר טרינקען און טרינקען
מיר קאַפען אַ גרוב אין די לופֿטן דאָרט ליגט מען ניט ענג
אַ מאַן וווינט אין הויז ער שפּילט זיך מיט שלענג און ער שרייבט
ער שרייבט ווען עס טונקלט קיין דײַטשלאַנד דײַנע גאַלדענע האָר מאַרגאַרעטע
ער שרייבט עס און גייט אַרויס פֿאַרן הויז און עס בליצן די שטערן ער פֿײַלט זײַנע שפּ
ירהינט צונויף
ער פֿײַלט זײַנע ייִדן אַרויס הייסט קאַפען אַ גרוב אין דער ערד
ער באַפֿעלט אונדז שפּילט אויף איצט צום טאַגן

שוואַרצע מילך פֿון באַגינען מיר טרינקען צו נאַכטס דיך
מיר טרינקען צו מאַרגנס און מיטאַג מיר טרינקען דיך אָוונט
מיר טרינקען און טרינקען
אַ מאַן וווינט אין הויז ער שפּילט זיך מיט שלענג ער שרייבט
ער שרייבט ווען עס טונקלט קיין דײַטשלאַנד דײַנע גאַלדענע האָר מאַרגאַרעטע
דײַנע אַשענע האָר שולמית מיר קאַפען אַ גרוב אין דער לופֿט דאָ ליגט מען נישט ענג
ער שרייט שטעכט טיפֿער אַרײַן אין דער ערד איר דאָרטן איר אַנדערע זינגט און שפּילט
ער נעמט דאָס אײַזן אַרויס פֿונעם פּאַס ער פֿאַכעט דערמיט זײַנע אויגן זענען בלוי
שטעכט טיפֿער אַרײַן די רידלען איר דאָרטן איר אַנדערע שפּילט ווייטער אויף צום טאַגן

שוואַרצע מילך פֿון באַגינען מיר טרינקען צו נאַכטס דיך
מיר טרינקען דיך מיטאַגס און מאַרגנס מיר טרינקען צו אָוונט דיך
מיר טרינקען און טרינקען
אַ מאַן וווינט אין הויז דײַנע גאַלדענע האָר מאַרגאַרעטע

Silvana Vocaturo danke ich für die italienische, Sonia Alves für die portugiesische Aufnahme der Todesfuge.

10.7 An Petro Rychlo

Ich danke Petro Rychlo für die Erlaubnis, seine ukrainische Übersetzung der Todesfuge und seine eigene Sprechfassung dieser Übersetzung hier wiedergeben zu dürfen. Er hatte auch die Freundlichkeit, mir seine Transliteration des Textes in lateinischen Buchstaben zu liefern.

10.8 An Roland Marti und Irina Stenger

Ich danke dem Saarbrücker Slawistik-Professor für seinen Rat bei der Auswahl der russischen Übersetzung und für die Transliteration in lateinischen Buchstaben. Er hat mir auch sehr geholfen beim Korrekturlesen der russischen und ukrainischen Texte und der transliterierten Fassungen. Der russischen Muttersprachlerin Irina Stenger danke ich für die Rezitation dieser Übersetzung.

10.9 An Anabel Möbius

Es war eine große Freude, mit ihr an den Celan-Gedichten für den Band ›Celan Fünfzig‹ zu arbeiten. Daher bin ich sehr dankbar, dass sie sich auch hier als Sprecherin beteiligt. Die Gedichte, die sie spricht, hat sie sich selbst ausgesucht. Ausser dass sie

eine wunderbare Schauspielerin ist, ist sie auch eine großartige Sprecherin (nicht alle Schauspieler, auch nicht alle guten, sind automatisch auch gute Rezipitoren). Das war und ist für beide Bücher ein Glücksfall. Und da ich ihr Vater bin, darf ich auch stolz darauf sein.

10.10 An Carolin Contomichalos, Jonas Teshome, Désirée Wiltzius und Bettina Schwandt

Publikationen heutzutage, besonders Editionen, sind ohne Internetrecherche- und IT-Gestaltungskompetenz überhaupt nicht mehr zu leisten. Das fällt fossilen Wissenschaftlern naturgemäß schwer. Die Hilfskräfte des Fachgebiets Sprechwissenschaft und Sprecherziehung haben all das, was ich am Rechner nicht oder nur mühsam zustande bringe, für dieses Buch geleistet. Dafür herzlichen Dank!

Meiner Frau, Bettina Schwandt, danke ich für das Korrekturlesen: ohne sie wäre dieser Druck im philologischen Sinne ›korrupt!‹

10.11 An Karin Timme

Ich danke der Verlegerin, die schon der Reihe ›Rhetorik in Europa‹ ein Zuhause gegeben hat. Dass sie nicht nur wissenschaftliche, sondern auch ›schöne‹ Literatur im Programm hat, macht sie doppelt sympathisch. Ich freue mich auf weitere Projekte, über die wir im Gespräch sind.